

ומפרשינן: רב אמר: מחצה על מחצה כרוב, ולפיכך:

הללו הטהורין עושין לעצמן בטהרה, ואסורים לעשות עם הטמאים בטומאה; כי אנו דנין את הטהורים כרוב, ואין אומרים "אין קרבן ציבור חלוק" להמשיך רוב ישראל הטהורים אחר הטמאים.

והללו הטמאים עושין לעצמן בטומאה פסח ראשון, כי אנו דנים אף את הטמאים כרוב, ואין רוב ישראל נדחים לפסח שני, אלא עושים בטומאה.⁽¹²⁰⁾

ורב כהנא אמר: מחצה על מחצה אינו כרוב, ולפיכך:

טהורין עושין את הפסח הראשון, וטמאין

עושין את הפסח השני, כיון שאינן כרוב ישראל, ונדחין לפסח שני.⁽¹²¹⁾

איכא דאמרי:

הא דאמר רב כהנא: מחצה על מחצה אינו כרוב, הכי קאמר:

טהורין עושין את הפסח הראשון.

וטמאין אין עושין לא את הפסח הראשון, עט-ב ולא את הפסח השני.

והטעם: בראשון לא עבדי הטמאין, דהא לא הוו רובא דישאל שיהיה מותר להם להקריב פסח בטומאה.

ובשני נמי לא עבדי, כיון דלא הוו מיעוטא

דמבואר, דהואיל ואין הטמאים נידונים כרוב ישראל, אלא כמחצה, אין הטהורים נמשכים אחריהם.

121. כתב רש"י: "טהורין עושין את הראשון בטהרה, דאי נמי מיעוטא ניהו אית להו למיעבד הראשון בטומאה, וכל שכן כי עבדי בטהרה שפיר דמי"; [ולשונו של רש"י קשה, שפתח ואמר שעושין בטהרה, וסיים, דאף בטומאה יכולים לעשותו].

וצריך ביאור: כי אף אי חשיב שהטהורין מיעוט ניהו והטמאין רוב, ובעלמא עושין הטהורין בטומאה, הרי הני מילי כשהטמאים עושים את הפסח הראשון בטומאה, אבל כאן, שהטמאין נדחין לפסח שני, מה יתיר לטהורים לעשותו בטומאה, וצ"ע, דבר שמואל.

וראה מהרש"ל שביאר דברי רש"י, שאין כוונתו לומר שיכולים לעשות בטומאה, ומטעם אחר הכריח כן, ויש שם טעות סופר בסוף דברי מהרש"ל.

הבשר בטומאת הבעלים משום "אין קרבן ציבור חלוק" דהיינו שלא לחלק את הטמאים טומאת הגוף משאר הציבור הטהורים העושים בטומאה משום כלי השרת, וכמו שכתב רש"י; ואם כן מה ענין זה למה שדרש רבא! ויש ליישב.

120. מבואר מדברי הגמרא וכפי שביארה רש"י, שאילו היו דנין מחצה על מחצה כמות שהוא, היו אף מחצת הטהורים עושים בטומאה, ואע"ג דהטמאים העושים בטומאה אף הם אינם רוב ישראל.

אבל המאירי כתב בלשון אחר: "היו מחצה טהורים ומחצה טמאים, הרי המחצה של טמאים כרוב לענין שלא יידחו לפסח שני, אבל לא לענין שיהו הטהורים יכולין לעשותן עמהן בטומאה, והילכך כולם עושין פסח ראשון, טהורים לעצמם בטהרה, וטמאים לעצמם בטומאה".

וראה עוד בתוספות בעמוד ב בפירושים לדברי רב כהנא דבסמוך בלישנא בתרא,

דישראל, ולא נאמרה דחייה לפסח שני אלא במיעוט ישראל.⁽¹²²⁾

ופרכינן ממשנתנו לרב:

תנן: נטמא קהל או רובו, או שהיו חכהנים טמאין והקהל טהורים (יעשה) [יעשו] בטומאה אף הטהורין.

ודייקין: "נטמא רובו" של קהל הוא דעבדי אף הטמאין בראשון בטומאה, אבל אם היו הטמאים והטהורים פלגא ופלגא [מחצה על מחצה] משמע דלא עבדי הטמאים בראשון כלל!

ואם כן קשיא לרב, שאמר: אף הטמאים עושין פיסחן בראשון?!

אמר לך רב: לא תידוק: הא פלגא ופלגא לא עבדי טמאין כלל, אלא הכי תידוק:

רובא של קהל שנטמאו, הרי עבדי כולהו ואפילו טהורין בטומאה.^(122*)

אבל פלגא ופלגא: הללו הטהורים עושין לעצמן בטהרה, והללו הטמאים עושין לעצמן בטומאה.

ואדרבה מסייעינן ממשנתנו לרב: הכי נמי מסתברא כדרב:

דהרי קתני בסיפא דמתניתין: נטמא מיעוט הקהל, הרי [ה]טהורין עושין את הראשון, ו[ה]טמאין עושין את השני.

הרי משמע: מיעוט הוא דעבדי בשני, אבל פלגא ופלגא לא עבדי בשני, ועבדי בראשון, ומכל מקום אין דינו כמו "נטמא רובו" דברישא, אלא, הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן.

וכיון שסייענו דברי רב ממשנתנו, תמהינן:

ואלא קשיא לרב כהנא?!

אמר לך רב כהנא: לא תידוק מסיפא: הא פלגא ופלגא אין עושין הטמאין את השני אלא את הראשון [וכרב], אלא:

נטמא מיעוט הקהל, הרי טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני.

הא פלגא ופלגא: טהורין עושין את הראשון, אבל טמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני, וכלישנא בתרא דרב כהנא.

122. כן פירש רש"י, ובתוספות תמהו על זה, ראה שם.

ולפיכך פירשו: כי הואיל ואינם מיעוט אין הם נדחין לפסח שני, ומן הדין שיעשו בראשון; אלא שמתוך שאין הטהורים יכולים לעשות אף הם בטומאה עם הטמאים כי הרי הטמאים אינם רוב שיימשכו הטהורים אחריהם, [וזהו שאמרו בגמרא: "בראשון לא עבדי" הטמאין, "דהא לא הוו רובא" הטמאין, עד שנאמר שיימשכו הטהורים אחריהם] אם כן נמצאת מחלק קרבן ציבור, שאלו יעשו לעצמן ואלו יעשו לעצמן,

והואיל ואין קרבן ציבור חלוק, אין עושין הטמאים פסח כלל [וראה עוד שם תוספת דברים בזה].

ודבריהם צריכים ביאור: "אם כן למה אמר רב כהנא מחצה על מחצה אינו כרוב, והלוא בשביל זה לא היה עיכוב עליהו מלעשות בראשון, אלא טעם אחר איכא בדבר שלא יהיה קרבן ציבור חלוק, וטעם זה לא נזכר כלל בדבריו", צל"ח, וראה מה שביאר בזה.

*122. כתב רש"י: "אפילו הטהורין אין צריכין

ואכתי תמהינן: התינח ללישנא בתרא דרב כהנא, ניחא כדמשנינן.

אלא להך לישנא דאמר רב כהנא: טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני, מאי איכא למימר?! והרי יש לדקדק מסיפא דמשנתנו, שאם היו פלגא ופלגא אין הטמאין נדחין לפסח שני.

אמר לך רב כהנא: הוא הדין דאפילו פלגא ופלגא נמו דינו כמו נטמא מיעוט הקהל, והרי טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני.

והאי דקתני בסיפא: נטמא "מיעוט הקהל", אינו בא ללמד כי במחצה על מחצה אינו כן, אלא: אידי דתנא רישא "רובו", תנא נמי סיפא "מיעוטו" שהוא היפך רובו, אבל הוא הדין פלגא על פלגא.

תניא כוותיה דרב;

ותניא שתי ברייתות כוותיה דרב כהנא כתרי לישני:

תניא כוותיה דרב:

היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין: הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן; והיינו כרב.

תניא כלישנא קמא דרב כהנא:

הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין: טהורין עושין את הראשון וטמאין עושין את השני; והיינו כלישנא קמא דרב כהנא.

ותניא כלישנא בתרא דרב כהנא:

הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין: טהורין עושין את הראשון, וטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני; והיינו כלישנא בתרא דרב כהנא.

והשתא מיישבת הגמרא ברייתות אלו לפי כל השיטות:

א. לרב, וללישנא בתרא דרב כהנא, הא דתניא: טהורין עושין את הראשון וטמאין את השני, דמשמע כלישנא קמא דרב כהנא, היכי מתרצי לה [איך יפרשה]:

כגון: שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, ונשים הן ש"משלימות" למחצה הטמאים.

כלומר: בזכרים לבדם היה מיעוט טמאים, ואינך מוצא מחצה ישראל טמאים אלא על ידי הנשים, שהן היו רובן טמאות, וביחד נמצא בכלל ישראל מחצה על מחצה.

וקסבר האי תנא דברייתא: נשים בפסח ראשון רשות היא ולא חובה, וכל שכן בשני [רש"י].

ולפיכך אנו דנין את הזכרים לבדם, ואומרים: דל נשים מטמאין [הסר הנשים מחשבון הטמאים], והוו להו טמאין מיעוטא [נמצאו זכרי הטמאין מיעוט ישראל], ומיעוטא ירחו לפסח שני.

אבל מחצה על מחצה מן הזכרים לבדם, אי אתה יכול ללמוד מברייתא זו כלל.

כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, ונשים הן ש"משלימות" למחצה טהורין, כלומר: בזכרים לבדם היו רוב טמאים, ואינך מוצא מחצה ישראל טהורים אלא על ידי הנשים, שהיו הן רובן טהורות.

וקסבר האי תנא: נשים בראשון חובה, ואילו בשני רשות.

ולפיכך: בראשון לא עבדי הטמאים, שהרי מכלל ישראל החייבים בפסח ראשון הווי להו פלגא ופלגא, כלומר: מחצה ישראל בלבד אתה בא להתירם לעשות פסח ראשון בטומאה, והרי פלגא בראשון לא עבדי.

בשני נמי לא עבדי הטמאים, שהרי אין הנשים חייבות בפסח שני. ולפיכך: דל נשים מינייהו מן הטהורין [הסר הנשים מחשבון הטהורים השוים במספרם לטמאים], והרי הווי להו טמאין — שאתה בא לחייבם לעשות פסח שני — רובא של ישראל השייכים במצות פסח שני, ורובא לא עבדי בשני.

ג. ולרב כהנא, הא דתנא: הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן, והיינו כרב, היכי מתריין לה:

אמר לך רב כהנא: לעולם ברייתא זו לא כשיטתי היא, אלא שברייתא זו במחלוקת תנאי היא, ואנא דאמרי כחד תנא.

כי אמנם כן איכא למאן דאמר — התנא של ברייתא זו שאנו מקשים ממנה — מחצה על

ב. לרב, וללישנא קמא דרב כהנא, הא דתנא: טהורין עושין את הראשון, וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני, דמשמע כלישנא בתרא דרב כהנא, היכי מתרצי לה:

רב הסובר: מחצה ישראל נידונין כרוב ועושין פסח ראשון, הכי מתריין לה:

כגון שהיו ישראל הזכרים לבדם מחצה טמאין ומחצה טהורין, ואמנם נשים "עודפות" על הטהורים, שהיו הנשים רובן טהורות, וכשאתה מונה הנשים עמהן, רבין טהורין על הטמאים,

וקסבר האי תנא דברייתא: נשים בראשון חובה והרי הן נמנות בחשבון פסח ראשון לענין רוב ומיעוט, ואילו בשני רשות ואינן נמנות בחשבון פסח שני.

ולפיכך: בראשון לא עבדי הטמאים, כיון דהווי ליה מיעוט מכלל ישראל — אנשים ונשים — החייבים בפסח ראשון, ומיעוטא טמאים לא עבדי בראשון.

ומיהו בשני נמי לא עבדי הטמאים, שהרי אין הנשים חייבות בפסח שני, ולפיכך דל נשים מינייהו [הסר הנשים מחשבון העושים פסח שני], והווי להו פלגא ופלגא, כלומר: מחצה ישראל אתה בא לחייב בפסח שני, ופלגא לא עבדי בשני. (123)

ולרב כהנא בלישנא קמא, דאמר: פלגא טמאין נמי עבדי בשני, הכי מתריין לה לברייתא דקתני: מחצה על מחצה, הטמאין אינן עושין לא בראשון ולא בשני:

123. כתב המנחת חינוך מצוה ש"פ: כי לכאורה היה נראה כיון שאנו אומרים, שלענין חיוב

“לא תוכל לזכוח את הפסח באחד שעריך”, א-ג ודרשינן: “לא תוכל לזכוח את הפסח באחד”. ללמדך: בשביל יחיד לא תזבחנו, שיהא אותו יחיד גורם ומועיל בשחיטתו שום צד נטיה [רש"י].

רבי שמעון אומר: אין צריך שיהו רוב ישראל טמאין כדי לעשותו בטומאה, אלא אפילו שבט אחד מישראל טמא, ואילו שאר כל השבטים טהורים, אף שאין שבט זה רוב ישראל הרי אנו דנין כל שבט כציבור.

ולפיכך: הללו — השבט הטמא — עושין לעצמן בטומאה כדין ציבור שאינן נדחין לפסח שני.

והללו — שאר השבטים — עושין לעצמן בטומאה.

מחצה כרוב; ואמנם איכא נמי למאן דאמר — התנא של הברייתא שהובאה לעיל כסיוע לשיטת רב כהנא — מחצה על מחצה אינו כרוב. (124)

גופא שנינו בכרייתא שהובאה לעיל: הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, הללו עושין לעצמן בטומאה, והללו עושין לעצמן בטומאה.

היו טמאין עורפין על הטהורין אפילו אחד, יעשו אף הטהורין בטומאה, לפי שאין קרבן ציבור חלוק, [ראה הערה (125)].

רבי אלעזר בן מתתיה אומר: אין היחיד מבריע את הציבור לעשות בטומאה, ורק כשהיו עורפין הטמאין על הטהורין בשנים או יותר, הרי שאף הטהורים עושים בטומאה; שנאמר:

הגמרא עולה אלא ללישנא קמא דרב כהנא, אבל ללישנא בתרא, לא, ראה בדבריו לעיל בדברי התוספות בארוכה.

125. ב"דקדוקי סופרים" ליתא: "לפי שאין קרבן ציבור חלוק"; והרב בעל "דקדוקי סופרים" הביא שכן הוא גם בילקוט פרשת בהעלותך; והוסיף שכן הוא מוכח בגמרא לקמן, וכן משמע בפירושו ר"ח.

וכן מוכרח שגרס גם התשב"ץ בחלק ג' סימן קל"ה; שהרי כתב שם: כי "אין קרבן ציבור חלוק" הוא דינו של רבי יהודה בלבד [לקמן פ, א,]. וכל הסוגיא דלעיל שנחלקו רב ורב כהנא אינו בדין "אין קרבן ציבור חלוק" ולא סבירא להו כלל הך דינא.

וכבר נתבארה לעיל בהערה (114) כוונתו: כי כרוב טמאים אין צריך לדין "אין קרבן ציבור חלוק", כיון שהמיעוט נמשך אחר הרוב; ורבי

בפסח שני אנו דנין לפי המחוייבין בפסח שני, אם כן, אם מיעוט נדחו לפסח שני ובין שני פסחים נתגיררו הרבה גרים או נתגדלו הרבה קטנים ונתוספו למחוייבים לעשות פסח שני, והם עתה רוב ציבור, הרי שיהיה הדין שאין עושין פסח שני, כיון דרוב ישראל אין עושין פסח שני. אך באמת זה אינו, דדבר זה דרוב ומיעוט, העיקר הוא נחשב בפסח ראשון, ואם היו מיעוט בפסח ראשון, נדחו תיכף לפסח שני, ואף שאחרי זה נתרבו, מכל מקום עושין השני, כיון שהיו בפסח ראשון מיעוט וגזירת הכתוב שמיעוט נדחין, עכת"ד.

וראה בהערות במנ"ח הנדפס מחדש, שהקשה עליו מרש"י בסוף הסוגיא, לפי הבנת המנחת חינוך עצמו.

124. כתב הצ"ח: לפי שיטת התוספות בביאור לישנא בתרא דרב כהנא, אין תירוץ זה של